

DECLARAȚIA DREPTURILOR OMULUI ȘI ALE CETĂȚEANULUI

Declarînd, în noaptea de 4 august 1789, că „vechiul regim“ — orînduirea feudală — este abrogat în Franța, Adunarea Națională Constituantă a simțit nevoia unei declarații de principiu pentru orientarea acțiunii legislative a noii orînduiri, cea burgheză. Așa s-a alcătuit, în plină efervescență revoluționară, „Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului“, unul dintre cele mai însemnate documente ale revoluției burgheze din Franța. În predarea lecției se mai poate stărui asupra următoarelor elemente: a) necesitatea acestei declarații; b) gena și conținutul ei; c) spiritul în care a fost alcătuită; d) importanța istorică.

a) Deputații din Adunarea Constituantă considerau această declarație drept izvorul din care „trebuie să curgă legile pozitive“ (Durand de Mailane), sau drept „un veritabil mijloc de a stăvili dezordinea și a pune bazele libertății“ (contele de Castellane). Și mai clar explică Barnave, unul din reprezentanții de seamă ai burgheziei bogate în Adunarea Constituantă, care socotea că o declarație a drepturilor era imperios necesară pentru, „a fixa spiritul legislației“ viitoare; această declarație trebuia să fie simplă, pe înțelesul tuturor ca să devină „Catehismul național“. Alți deputați au cerut ca declarația drepturilor să fie completată cu o declarație a datoriilor cetățeanului față de societate.

Ca bază de discuție s-au luat trei proiecte: al lui La Fayette, al lui Sieyès și al lui Champion de Cici. Dezbaterile au fost lungi și furtunoase. În timpul lor s-au lansat afirmații foarte ambițioase: „Vrem să facem o Declarație pentru toți oamenii, pentru toate timpurile, pentru toate țările, capabilă să servească drept exemplu întregii omeniri“. A fost votată la 26 august 1789.

Istoricul A. Mathiez apreciază că Declarația drepturilor a reprezentat, deopotrivă, „condamnarea implicită a vechilor abuzuri și catehismul filozofic al ordinei noi“.

b) Operă a Adunării Naționale Constituante, Declarația are un conținut adînc, plin de semnificații și consecințe.

În „Preambul“ Declarația arată că „reprezentanții poporului francez, constituiți în Adunare Națională, considerînd că ignoranța, uitarea sau disprețul față de drepturile omului sînt singurele cauze ale nenorocirilor publice și

ale corupției guvernelor, au hotărît să expună într-o Declarație solemnă, drepturile naturale inalienabile și sacre ale omului“. Ea cuprinde 17 articole:

1. „Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi; deosebirile sociale nu pot fi întemeiate decât pe utilitatea publică.

2. Scopul oricărei asociații politice este păstrarea drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului; aceste drepturi sînt libertatea, proprietatea, siguranța și rezistența la opresiune.

3. Principiul oricărei suveranități rezidă esențialmente în națiune; nici o grupare, nici un individ nu poate exercita vreo autoritate care nu emană în mod expres de la națiune.

4. Libertatea constă în a face tot ce nu dăunează altuia. Astfel, exercitarea drepturilor naturale ale fiecărui om n-are alte limite decât cele care asigură altor membri ai societății folosirea acelorași drepturi; aceste drepturi nu pot fi determinate decât prin lege.

5. Legea n-are alt drept decât acela de a apăra cetățenii de acțiunile vătămătoare din societate. Tot ceea ce nu-i oprit de lege nu poate fi împiedicat și nimeni nu poate fi constrîns a face ceea ce legea nu obligă.

6. Legea este expresia voinței generale; toți cetățenii au dreptul de a concura, personal, sau prin reprezentanți, la alcătuirea ei; ea trebuie să fie aceeași pentru toți, fie că apără, fie că pedepsește. Toți cetățenii fiind egali în fața legii au acces în mod egal la toate demnitățile, slujbele și funcțiile publice, după capacitatea lor, și fără alte deosebiri decât cele ale virtuților și talentelor lor.

7. Nici un om nu poate fi acuzat, arestat, nici deținut decât în cazuri determinate de lege și conform cu formele prescrise de ea. Cei care solicită, expediază, execută sau fac să fie executate ordinele arbitrare, trebuie să fie pedepsiți; dar orice cetățean chemat sau sesizat în virtutea legii trebuie să i se supună imediat; altfel se face vinovat de împotrivire.

8. Legea nu trebuie să stabilească decât pedepsele strict și evident necesare și nimeni nu poate să fie pedepsit decât în virtutea unei legi stabilite și promulgate anterior delictului și aplicată legal.

9. Orice om este presupus nevinovat, pînă în momentul cînd a fost declarat vinovat; dacă se consideră indispensabil a fi arestat, orice act de constrîngere în afara celor necesare a se asigura de persoana sa, trebuie să fie aspru pedepsit de lege.

10. Nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru opiniile sale fie ele chiar religioase, dacă prin exercițiul lor nu turbură ordinea publică stabilită prin lege.

11. Libera exprimare a gândurilor și a opiniilor este unul dintre drepturile cele mai de preț ale omului; orice cetățean poate deci vorbi, scrie și tipări liber; în afara cazurilor prevăzute prin lege, cînd răspunde de folosirea abuzivă a acestei libertăți.

12. Garanția drepturilor omului și ale cetățeanului necesită o forță publică; această forță este alcătuită în avantajul tuturor și nu în folosul personal al acelora căroră le este încredințată.

13. Pentru întreținerea forței publice și pentru cheltuielile de administrație este necesară o contribuție comună; ea trebuie să fie repartizată egal între toți cetățenii, în raport cu posibilitățile lor.